

Turóczi Péter
TISZA-VIRÁG
Tragédia két felvonásban

Második rész

Első jelenet

Sötét a színpad, az előtérben megvilágítva az Újságíró, és Lehár állnak, együtt éneklik el a verset. A vers végeztével két oldalra kimennek, a színpad egésze megvilágításba kerül. 1914. június 28-án

járunk, a helyszín Tisza geszti kastélya. Kőburkolatos szalon, egy nagy cserépkályha, a falakon térképek és állatbőrök, valamint egy Széchenyi és egy Deák Ferenc kép. A kályha mellett egy kis komódon telefon. Középen egy dohányzó asztal, (rajta üveg és poharak) és két fotel, az egyikben Tisza a másikban Burián ül. Szivaroznak.

Modus vivendi

Modus vivendi, az igazi cél,
Az egyetlen esély, hogy vas és acél
Pengék ne zúgjanak el állaink alatt,
A kérdés, hogy megszűnik-e hazánk, vagy megmarad.

Feszültség, és ingerült rossz szomszédi viszony,
Klikkesedés, kényszerűség, hatalomvágy, iszony.
Lóporraktárban egy szikra is robbanáshoz vezet,
Markolász, de nem talál az ember isteni kezet

Melybe kapaszkodva szilárdan áll a vélemény,
Több szempont is játszik, van puha, van kemény
Érv mellett, hogy ezt tedd, de a máshogy döntés csábít,
A lelkiismeret, vagy a hazaszeretet, mely a latban többet számít?!

Modus vivendi, az igazi cél,
Az egyetlen esély, hogy vas és acél
Pengék ne zúgjanak el állaink alatt,
A kérdés, hogy megszűnik-e hazánk, vagy megmarad.

TISZA (*gondterhelten*)

Nem szoktam panaszkodni barátom, de az idegszálaimra ráfért már, hogy egy kicsit eljöjjenek ide Gesztre, Budapestről. Nagyon megnőtt rajtam a nyomás, amióta miniszterelnök vagyok újra. Ebben az 1914-es évben még nem is pihentem egy napot sem. Mióta márciusban felhívtad a figyelmemet a higgadt külpolitika fontosságára úgy érzem mintha két frontos háborút folytatnék. Egyet az ellenzékekkel itthon, egyet meg a Ballhausplatz-cal Bécsben. Bevallom borzasztóan provinciálisan gondolkodtam régebben, így ez az irányváltás mindezek ellenére mégis pozitívan jelenik meg magam előtt. Csak most látom, hogy az ellenzék is mennyire csak saját magával van

elfoglalva. Hallottad, hogy Károlyi az Egyesült Államokba indult népszerűsíteni magát? Fél évig vissza se jön. Pojácá. (*félíg nevetve*)

BURIÁN

Nem hallottam, de nem lep meg. Egyébként ha nem ez a Berchtold lenne a közös külügyminiszterünk, te is nyugodtan koncentrálnál a belpolitikára István barátom. Sajnos azonban ez a vízfejű Berchtold semmilyen következtetést nem vont le a balkáni háborúkból, s ennek keserves következményei lehetnek a Monarchiára nézve, ha nem sikerül elérnünk, hogy a márciusi memorandumot hivatalos külpolitikai álláspontként átvegye Bécs. Hála Istennek, Ferenc József jobban hallgat rád, mint erre a húgyagyú Berchtoldra.

TISZA *(sóhajtvá)*

Sajnos ebben nem vagyok olyan biztos. Mindazonáltal szerintem a külügyminiszter gyengesége több hasznot rejt magában Magyarország számára, mint amennyi kárt okoz. Egy befolyásolható ember, ha mi vagyunk azok, akik befolyásolják nagy szolgálatokat tehet. Abban mindenestre egyetértünk, hogy a cél Szerbia terjeszkedésének megállítása kell hogy legyen diplomáciailag, vagy, ha nincs más megoldás, akár háborúval is. De csak ha az idő megfelelő rá. Nem szabad hagyni, hogy egy Nagy Szerbia, vagy egy balkáni szövetség létrejöhesse orosz bábáskodás mellett. Az felborítaná az egyensúlyt a térségben, arról nem is beszélve, hogy a rengeteg szláv nemzetiségünket szakadárá tenné, s Romániát is feltüzelné Erdély viszonylatában. Ez utóbbi lenne a legnagyobb katasztrófa, amit csak el tudok képzelni. Emiatt a németek támogatásának megszerzése kulcsfontosságú.

BURIÁN *(elragadtatással)*

Így van. Ha engem kérdezel, fantasztikus ötlet szerintem az a fajta hosszú távban gondolkodó balkáni politika, amit megfogalmaztál a márciusi memorandumban. A németek segítségével megerősíteni Bulgáriát, amivel sakkban lehet tartani a románokat, majd egy török-görög-bolgár szövetséggel elszigetelni Szerbiát... Zseniális. Egy elsi-etett háború mindenképpen keresztülhúzná ezt a tervet, ugyanakkor az oroszokkal kapcsolatban vannak fenntartásaim.

TISZA *(a térkép felé mutogat)*

Erről már sokszor vitakoztunk Burián uram. Az oroszok nem mernének támadni, ha látják a Monarchia és Németország egységfrontját. Az antant amúgy is bamba. Meggyőződése, hogy hosszú távra tervező, és nem túl radikális diplomáciával elkerülhető a háború, és a helyzet még ráadás-képpen a Monarchia, és kifejezetten Magyarország számára is fordítható. Jól tudjuk mind a ketten, hogy Magyarország kiváltsága, nagysága és még szuverenitása is nagyban összefügg a Monarchia nagyhatalmi pozíciójával. Ezt Széchenyi és Deák is jól tudta.

(Tölt magának egy pohár bort, majd feláll, fel-emeli a két kép felé, és úgy issza meg)

BURIÁN *(elgondolkodva)*

A trónörökös, Ferenc Ferdinánd is a háború ellen van, vajon ő a záloga, vagy a kerékkötője a ter-vünk sikerének?

TISZA *(ingerülten)*

A trónörökös a dualista berendezkedést akarja felszámolni, nem a balkáni szövetséget. Mélységesen magyar ellenes az az ember, s hazánkat tartományi sorba degradálná legszívesebben. Ő miattunk nem akar háborúzni, szerinte előbb a Monarchián belül kell rendet tenni, értsd a dualista rendszert megszüntetni. De csak a holttestemen át. Remélem a jó Ferenc József még sokáig él, hisz ő a dualizmus záloga számunkra, s nélküle kiváltságaink a Monarchián belül könnyen meginoghatnak. Egy-értelmű, hogy agresszív külpolitika kell a belső béke megtartásához, ezt csak az nem látja, aki nem akarja. Itt csak az agresszió mértékéről van szó. Szerintem diplomáciailag is lehet sikert aratni, s a háború csak a legvégső megoldás kell hogy legyen, míg Conrad vezérkari főnök és a Király szerint a háború a kézenfekvő, gyors és biztos megoldás. *(bosszúsan)* Vigye el az ördög ezt a Ferenc Ferdinándot. *(egy hamutálban látványosan elnyomja a szivarját.)*

Csörög a telefon, Tisza odasétál és felveszi. Hosszszan hallgatja, amit mondanak neki, közben el-sápad.

TISZA

Ne csináljanak semmit, amíg oda nem érek. Az azonnali mozgósítás nem jó megoldás, ki kell várni, és diplomáciailag megoldani a konfliktust. Nem, nem egyezem bele távból semmibe, várjanak meg, azonnal indulok!

Erélyesen leteszi a telefont, és kapkodva pakolni kezd, miközben látszik rajta, hogy lázasan gon-dolkodik.

BURIÁN *(értetlenül)*

Mi történt István, mire föl ez a nagy sietség?

TISZA

A trónörököst Sarajevóban meggyilkolták. Conrad már arról győzködi az uralkodót, hogy mozgósítsunk, és nyomuljunk be Szerbiába azonnal, mert az ugye nem kétséges, hogy ők állnak az eset mögött. Berchtold és az uralkodó hajlik erre. Azonnal Bécsbe kell mennem, hogy megtárgyaljuk

Szerbia megbüntetésének eszközeit és módjait. Remélem, hogy Bécsben is tudják, hogy semmit sem tehetünk, amíg nem tudjuk, hogy a németek támogatnának-e minket.

BURIÁN (*rémülten*)

Ugye tudod, hogy Oroszország nem fogja tétlenül végignézni, ahogy elfoglaljuk Szerbiát? A márciusi memorandumot ki kell egészíteni azzal, hogy meg kell egyezni az oroszokkal. Hidd el nekem, hogy lehetne csökkenteni a feszültséget a Monarchia és a cári állam között. Mint azt tudod, már jó ideje gondolkodom ezen, és megvalósíthatónak tartom. Szerbia Oroszország támogatása nélkül csak ártalmatlan kellemetlenséget jelentene a Monarchiának, annak kell lennie most a célnak ha már így alakultak az események, és felgyorsultak, hogy Oroszországot Szerbiáról leválasszuk. Ezzel pusztító következmények nélkül juthatnánk manőverezési lehetőséghez a Balkánon. Egy azonnali háborúval mindent tönkretesznek, amit elterveztünk!

TISZA (*idegesen, közben kapkodva pakol*)

Conrad és Berchtold arra játszik, hogy az oroszok felé majd hangsúlyozni lehet a merénylet monarchikus elvet sértő jellegét, és ez így majd kedvező fogadtatásra találhat. Persze ezek csak hiú ábrándok, valójában mind a ketten a német segítségbe vetik minden reményüket. Nekem nem állnak rendelkezésemre megfelelő ismeretek Oroszországról, így nehezen tudom megítélni, hogy a terved mennyire reális, viszont te is tudod, hogy nem igazán hajlok efelé a koncepció felé.

BURIÁN (*kétségbeesetten*)

Lásd be István, hogy ez a rendkívüli helyzet új politikai irányvonalat kíván. A márciusi memorandum hosszú távú célkitűzései önmagukban már nem bizonyulhatnak elégségesnek. Mit fogsz mondani a Császárnak, ha erre nem teljesen alap nélkül rávilágít, mikor Bécsbe érkezel?

TISZA (*egy pillanatra megállva*)

Te vagy a legfőbb tanácsadóm Burián uram, de ez nem jelenti azt, hogy gondolataidat feltétel nélkül átveszem, ha nem értek velük egyet. Ettől függetlenül úgy gondolom, hogy nagy vonalakban egyet értünk. El fogom mondani Ferenc Józsefnek, hogy végzetes hiba lenne a merényletet egy Szerbia elleni büntetőakció ürügyeként felhasználni. Mivel

hiányoznak a bizonyítékok Szerbia bűnrészességére vonatkozóan, a Monarchia egy akcióval, megítélésem szerint, magára venné a békebontó szerepét, és így a lehető leghátrányosabb feltételek mellett indítana háborút. Románia tulajdonképpen elveszett a hármasszövetség számára, Bulgária pedig túlságosan kimerült ahhoz, hogy megbízható partner lehessen most még. Te is tudod, ugyanúgy, ahogy én és Ferenc József is, hogy a jelenlegi balkáni körülmények között könnyű lesz casus bellit találni, ha elérkezik a legalkalmasabb pillanat, s akkor majd a háborút számtalan indokra hivatkozva meg lehet kezdeni.

Legelőször azonban a Monarchia és Németország számára kedvezőbb diplomáciai konstellációt kell teremteni. Ezt fogom mondani neki, mert ezt gondolom, és mert ez a mai valóság.

BURIÁN (*megadóan*)

Ebben valóban egyet értünk, én csupán az oroszokkal kapcsolatos kiegészítésre tettem javaslatot. Ha nem bánod, én is veled megyek Bécsbe, úgy érzem ez történelmi pillanat.

TISZA

Én most azonnal indulok. A következő vonattal majd utánam jössz, mert nagyon fontos, hogy táviratozz a nevemben Berchtoldnak, hogy ha felveszik a kapcsolatot a németekkel, mellőzzék az éles Szerbia elleni kitételeket, és az eset elsősorban diplomáciai megoldására hívják fel a figyelmet. Kérlek tedd meg ezt nekem. Bécsben találkozunk. Isten áldjon. (*el*)

BURIÁN

Rendben, Isten áldjon! (*Egy kis naplóba ír, maga elé motyogva*) Nagy elmezavar Szerbia miatt... Erélyes akar lenni mindenki, de a formáját még nem látom... Várjunk...

Második jelenet

Helyszín a Ballhausplatz, másnap, Berchtold irodája. Klasszikus antik irodahelyiség, a falon teljesalakos tükör. Nagy asztal, mindkét oldalán szék. Berchtold éppen telefonál, amikor Hoyos belép.

HOYOS (*meghajol*)

Jó napot külügyminiszter úr, hívatott engem?

BERCHTOLD (*idegesen leteszi a telefont*)

Igen hívattam magát, hiszen maga a kabinetfőnököm, vagy nem? Üljön le! Éppen most beszéltem Conrad tábornaggal, a hadsereg vezérkari főnökével. Tétovasággal, túlzott szelídséggel vádolt engem, Hoyos! Ezt azért mégsem hagyhatom! Itt a lehetőség, hogy kezünkbe vegyük az irányítást, és megszabaduljunk ettől a bélyegtől, Hoyos! Helyre kell állítani a Monarchia megfakult presztizsét, és szembe kell szállni azzal a szörnyű jóslattal, amely Európa beteg embereként a Monarchia pusztulását vetítette elő!

HOYOS (*szervilisen*)

Valóban így van uram, magam is éppen javasolni akartam, hogy vegyük kezünkbe a kezdeményezést, és ha már nem tudjuk megállítani ezt a háborút, hát álljunk az élére! Olyasmit kell tennünk, amit más nem merne!

BERCHTOLD (*boldog a megerősítéstől*)

Maga okos ember Hoyos! Valóban így van. Ma már magam is úgy gondolom, hogy a leghelyesebb, amit csak tehetünk az az azonnali mozgósítás és támadás. Már bánom, hogy tegnap még tétován viselkedtem. Sajnos azonban egyoldalú akciót indítani Németország támogatása nélkül botorság lenne, de megtaláltam a megoldást, Hoyos! Maga elmegy még ma Berlinbe, és megszerzi a németek támogatását a háborúhoz ha törik, ha szakad! Informálja őket a terveinkről, és megtudakolja az ő terveiket. Ha sikerül megszerezniük a németek támogatását, mindenki bátor, határozott, kezdeményező, és győztes államférfiként tekint majd rám, és Tisza ellenállását is meg tudom törni, ha ezáltal fő érvének méregfogát kihúdom.

HOYOS

Briliáns terv uram! Ha szabad megjegyeznem, az Ön értelmi képességei messze meghaladják bármelyik döntéshozóéit. Mit vigyek magammal a németeknek miniszter úr?

BERCHTOLD

Maga magával viszi a Ballhausplatz hivatalos feljegyzését, amit Tisza gróf márciusi memoranduma alapján állítottunk össze, hogy ebbe se köthessen bele, illetve a dicső Ferenc József Császár levelét. Mire visszajön összeállítunk egy memorandumot

is, amivel megerősítjük majd a németekkel való szövetségünket a Szerbiával való háború utánra is.

HOYOS (*bátortalanul*)

Ha szabad megjegyeznem uram, éppen ma kaptuk meg Tisza gróf táviratát, amiben azt kérte, hogy várjuk meg, amíg ideér, illetve hogy kerüljük a Szerbia elleni kitételeket, mert azok, idézem „meggondolatlanságra készíthetik a német császárt.” A Ferenc József által aláírt levél, ha nem tévedek nem mondható mentesnek az efféle...

BERCHTOLD (*hisztérikusan félbeszakítja Hoyost*)

Fogja be a száját Hoyos! Maga nekem dolgozik, nem Tiszának, azt teszi, amit én mondom! Majd a grófnak is megmondom, hogy én vagyok a külügyminiszter és nem ő, így ebben én döntök. Maga ma elindul, és a megbeszélte iratokat magával viszi. Először Tschirschky bécsi német nagykövetet keresse fel, ő tud minderről, és majd eligazítja magát. A lényeg az, hogy ne a kancellárral beszéljen, ha Berlinbe ér, hanem a vezérkarral és magával a német császárral, mert így biztosra vehető az ügyünk sikere. Csak tegye, amit Tschirschky mond, és nem lesz baj. Maga hős lesz, Hoyos, én pedig hálás leszek Önnek! A memorandumot pedig majd ne felejtse el nyilvánosan felolvasni!

HOYOS

Igenis uram, ígérem nem fog bennem csalódní. Köszönöm a bizalmat, még ma délelőtt elindulok!

BERCHTOLD

Ez a beszéd, Hoyos! Ne felejtse, a jövő a mi kezünkben van. Mi segítünk a Monarchia nagyságát megőrizni. Örökké imába foglalják majd a nevünket! De most ne habozzon, induljon, hogy győzhessünk!

Hoyos el. Berchtold önelégülten nézegetni kezdi magát a tükrében.

Harmadik jelenet:

Helyszín a Ballhausplatz, a következő nap délutánján. A Koronatanács egy nagy üléssteremben gyűlik össze. Szecessziós terem, közepén hosszú asztal, a falon Habsburg képek, az asztalfőn a király trónja. Az üléssteremből nyílik egy kisebb

szivarszoba, fotelek, pamlagok, trófeák a falon, középen egy kisebb kör alakú asztal. A jelenet elején a szereplők a szivarszobában gyülekeznek. Tschirschky már ott van, mikor Berchtold, Tisza és Stürgkhk gyakorlatilag egyszerre megérkezik.

STÜRGKHK *(fáradtan)*

Mire ez a külön megbeszélés Tschirschky nagykövet úr? Talán valami másról akar beszélni velünk, mint amiről a Koronatanács is szólni fog? Rettentő sok a munkám miniszterelnökként Ausztria élén, egész éjjel nem aludtam, hogy felkészüljek a tanácsra. Mi olyan sürgős?

TISZA *(méregeti Tschirschkyt)*

Nos, kedves barátom, a német nagykövet úr nyilvánvalóan szeretne tájékoztatni minket az időközben történt eseményekről, amik döntő hatással lehetnek a tanács ülésének menetére. Úgy érzem Berchtold külügyminiszter úr kabinetfőnöke jól megkavarta ezt a levest, aminek még jó lett volna lassú tűzön főnie. Jól mondom, Tschirschky?!

TSCHIRSCHKY *(mesterkélt mosollyal)*

Valóban, ahogy a magyar miniszterelnök úr is mondta, fontos közlendőim vannak. A német császár, és a kancellár üzenetét szeretném tolmácsolni, minek értelmében Németország tudatni kívánja a Monarchiával, hogy háború esetén a Monarchia számíthat szövetségese és barátja Németország teljes, mindenre kiterjedő segítségére. Továbbá Vilmos császár megítélése szerint a Monarchiának nem szabad tovább várnia a támadással Szerbia ellen, mert elszalasztja a kedvező pillanatot. A császár azt üzeni Önöknek, hogy nincs mitől tartani, hiszen Oroszország felkészületlen, Németország pedig lojálisan szövetségese mellett áll.

(Tisza kicsit elsápad, fel-alá járkálni kezd, gondolkodik.)

BERCHTOLD *(kihúzza magát)*

Ez csodálatos hír Heinrich, igazán lekötöz, hogy Vilmos császár az általam kezdettől fogva hangoztatott irányvonalat tartja üdvöztetőnek. Bevallom magam is mélységesen egyetérték a császárral a támadás időpontjának mihamarabbi kitűzésével kapcsolatban. Conrad tábornagy is el lesz ragadtatva a hír hallatán.

STÜRGKHK

A labda tehát immár a mi térfelünkön pattog. *(gondolataiba merül, de alapvetően örül a hírnek)*

TISZA *(ingerülten)*

Volna egy kérdésem Önhöz külügyminiszter úr. A minap táviratoztam, hogy várjanak meg a döntéssel, és hogy a Szerbiával kapcsolatos kitételeket amennyiben lehetséges, ne tárjuk Vilmos császár elé. Ennek szellemében cselekedett Ön, amire az alkotmány is kötelezi, tudniillik külügyekben a miniszterelnökök beleegyezése szükségeltetik az ilyen radikális lépések meghozásához, vagy nem?

BERCHTOLD *(meghunyázkodva)*

Végtelenül sajnálom Tisza gróf, de az Ön távirata csak tegnap délután érkezett meg hivatalomba, Hoyos pedig már délelőtt elindult az üzenettel. Igazán sajnálom, hogy ily módon nem tudtuk figyelembe venni az Ön szempontjait. Ha megérkezett volna a levél, természetesen kéréseinek okvetlenül eleget is tettünk volna. Mindazonáltal Ön még elmondhatja az érveit a Koronatanácson, ami a végső döntést tulajdonképpen meghozza. Még egyszer nagyon sajnálom.

(Tisza éppen elkezdené szidalmazni Berchtoldot, mikor hirtelen benyit a szobába Hoyos üdvözült mosollyal.)

HOYOS *(lehervad a mosolya, mikor meglátja Tschirschkyt, aki már elmondta a fejleményeket)*

Szóval már hallották igen tisztelt excellenciás uraim, hogy mi történt Berlinben. Jelentem a tárgyalásokat sikeresen lefolytattam, a reám bízott feladatnak képességeim szerint maximálisan eleget tettem. A német császár támogatásáról biztosította a Monarchiát. *(átvált a hangja, érezhető, hogy betanult szöveget mond)* A tárgyalással kapcsolatban készítettem egy memorandumot, melyet, ha Önök is egyetértenek vele, felolvasás után átadok a nagykövet úrnak, mint hivatalos dokumentumot.

BERCHTOLD *(buzdítóan, instruálva Hoyost)*

Halljuk Hoyos! Helyes, helyes! Mondja el a konzekvenciákat, amiket levont a tárgyalásból!

HOYOS *(bólint, és elkezdi a memorandum felolvasását)*

Tisztelt Vilmos császár, Tisztelt Nagykövet Úr! A berlini tárgyalásaink folyamán biztosították országaink egymást a kölcsönös szövetségről, és egy

esetleges háborúban való részvételről Szerbia ellen. Javasoljuk, hogy ennek megfelelően, a gyors és biztos győzelem után, Szerbia területét feldarabolva növeljük tovább közös szövetségünk méretét, és erejét, hogy még évszázadokon át virágozhasson partnerségünk és szövetségesként állhassunk a világ népei előtt, tiszteletet parancsolóan és büszkén.

TISZA *(magából kikelve félbeszakítja, a papírt is kitépi a kezéből)*

Normális maga Hoyos? *(Tschirschkyhez fordul)* Szeretném hangsúlyozni nagykövet úr, hogy a külügyminiszter kabinetfőnöke az iménti megnyilvánulásában kizárólag a magánvéleményét tárta Ön elé, mely semmilyen formában nem tükrözi a Monarchia hivatalos álláspontját. Szeretném leszögezni, hogy a Koronatanács még csak most fog összeülni, úgyhogy semmiképpen nem állíthatunk efféle elvetemült dolgokat, főleg nem, ha azok még terv szintjén sem igazak. *(széttépi a memorandumot)* Fogalmam sincs, hogy maga hogyan lehet még az állásában Hoyos. Önnél ostobább, arcátlan aktatologatót még nem hordott a hátán a Föld. Legyen szíves a jövőben tartózkodjon az efféle magánakcióktól. Szerbia a Monarchiához csatolása végzetesen felrúgná az amúgy is kritikus etnikai egyensúlyt a szlávok javára. Berchtold külügyminiszter úr, ugye nem fog ilyen fajta amatőr hiba előfordulni a jövőben?!

BERCHTOLD *(meggyőződés nélkül, határozatlanul, félve)*

Nos, fogalmam sincs, hogy honnan hozta elő ezeket a badarságokat Hoyos úr, de intézkedni fogok, hogy többé ne kerülhessen felelősségteljes megbízatás közelébe. Maga szégyent hoz a Monarchiára Hoyos, elhatárolódom magától!

HOYOS *(értetlenül)*

Na de...

TISZA *(lehengerlően)*

Fogja be a száját Hoyos! Éppen eleget ártott azzal is, amit eddig mondott. Kérem nagykövet úr felejtse el a történeteket. Javasolom induljunk át a tanácssterembe, és kezdjük meg az ülést, részemről az informális megbeszélést befejezettnek tekintem, köszönöm az invitációt.

(Tisza átmegy a tanácssterembe, papírokba temetkezik, írni kezd. Berchtold és Stürgkh követi,

Tschirschky és a megdöbben Hoyos még az ajtóban beszélgetnek, mielőtt átmennek.)

TSCHIRSCHKY *(fél mosollyal)*

Jó nagy ökör maga Hoyos, már értem miért magát választották ki erre a feladatra. Maga jól belerottyantott abba a bizonyos levesbe, amit leginkább Tisza gróf főz, bár ezt nem bánjuk. Tudja, mi németek eszközként fogjuk fel ezt a háború dolgot. Nehéz a Monarchiával mit kezdeni. A kancellár, Theobald von Bethmann-Hollweg fogalmazta meg jól ezt a problémát, amikor egyszer azt mondta: „A mi régi dilemmánk minden balkáni osztrák akció alkalmával újraéled. Ha támogatásunkat demonstráljuk, azt mondják, mi kényszerítettük őket bele; ha viszont lebeszéljük őket arról, azzal vádolnak bennünket, hogy benne hagytuk őket a csávában. S akkor majd közelednek az antant hatalmakhoz, akik már tárt karokkal várják őket, és mi utolsó szövetségünket is elveszítjük.” Hát inkább vállaljuk, hogy mi kényszerítettük bele a Monarchiát a háborúba, minthogy szövetséges nélkül maradjunk. Valamit valamiért. De ez mindmind csak politika. Ne bánkódjon Hoyos, nem érthet hozzá mindenki...

(Hoyos értetlenül néz Tschirschkyre, nem fog fel semmit az egézből. Tschirschky legyint, és leül a tanácssteremben, Hoyos megrökönyödve elhagyja a színpadot)

Negyedik jelenet

Elkezdődik a Koronatanács, megérkezik a többi miniszter, és a király is. Tisza közvetlenül a király mellett ül, mellette Burián. Stürgkh a másik oldalon, mellette Berchtold, Conrad, Bilinski és Krobotin.

Tschirschky az asztal másik végén foglal helyet. Mindenki előtt papírok.

BURIÁN

Mint a király személye körüli miniszter felkérem őfelsége Ferenc József császárt, hogy nyissa meg a Koronatanács ülését.

FERENC JÓZSEF

Az ülést megnyitom. Berchtold külügyminiszter úr, kérem számoljon be a tanácsnak a fejleményekről, és az ezekből levonható konzekvenciákról.

BERCHTOLD *(feláll, büszkén, ünnepélyesen)*

Tisztelt Koronatanács! Örömmre szolgál, hogy bejelenthetem, Németország teljes mértékű támogatásának hírért. Az ezzel kapcsolatban a magyar miniszterelnök által megfogalmazott kritikákra reagálva el kell mondanom, hogy ugyan igaz, hogy a Szerbia elleni katonai akció háborúhoz vezethet Oroszországgal is, de a balkáni helyzet idővel mindenképpen tovább romlana, ha Oroszországnak sikerülne, Romániát is beleértve, minden balkáni államot egybefognia. Egy efféle szövetség passzív elfogadását a Monarchiában élő románok és délszlávok a gyengeség jelének tekintenék, és ez tovább erősítené a környező államok által kifejlesztett propaganda hatását. Éppen emiatt a háború haladéktalan megindítását javaslom, és azonnali mozgósítást. *(Tiszán és Buriánon kívül mindenki helyesel)*

FERENC JÓZSEF

Tisza miniszterelnök úr, hallhattuk, hogy Ön bírálta a külügyminiszter és a vezérkari főnök ötletét, kérem fejtse ki álláspontját gróf úr!

TISZA *(feláll, meggyőződéssel, tárgyilagosan)*

Tisztelt Koronatanács! Nem ismerek veszedelmesebb tévedést, mintha a miniszterek előállnának, és stratégiát akarnának játszani. Ez éppen olyan szerencsétlen tévedés volna, mintha katonai tényezők akarnának a politikai vezetésbe beleszólni. Ezzel összefüggésben úgy gondolom, hogy nincs veszélyesebb irányzat annál a gyarló, véges emberi bölcsességnél, amelyik azt mondja: megcsinálom inkább ma a háborút, mert úgy sem lehet majd elkerülni; ki tudja, pár év múlva nem rosszabb viszonyok között kell-e felvenni a küzdelmet.

Egyetértek Berchtold külügyminiszterrel abban, hogy nőtt a német elköteleződéssel a Szerbia elleni háború valószínűsége, ugyanakkor ahhoz nem adhatom beleegyezésemet, amíg minden diplomáciai nyomásgyakorlási lehetőséget ki nem merített a Monarchia. Egy rajtaütésszerű támadás egyértelműen rossz fényt vetne ránk, s az egész Balkánt ellenünk fordítaná Bulgária kivételével, aki viszont túl gyenge ahhoz, hogy támaszunk lehessen.

Szeretném leszögezni, hogy az én meglátásom az, hogy a Monarchiának kemény, de nem elfogadhatatlan követelésekkel kell fellépnie Szerbiával

szemben, és csak akkor szabad ultimátumot küldünk, ha Szerbia visszautasítja követeléseink teljesítését. Ha azonban Szerbia elfogadja feltételeinket, diplomáciai sikert aratunk, és a Monarchia balkáni presztízse emelkedni fog. Magam úgy látom, hogy a német nyomás különös löketet adott e háború kitörésének. Itt, Tschirschky nagykövet úr jelenlétében hadd mondjam el, hogy nem Németországra tartozik, hogy a Monarchia folytat-e vagy sem háborút Szerbia ellen. Ezért a német császár sürgetését igyekszünk jó szándékú tanácsként felfogni, s nem belügyeinkbe való beleszólásként.

TSCHIRSCHKY

Elnézést, hogy félbeszakítom miniszterelnök úr, de hadd szúrjam itt közbe, hogy amennyiben nem támogatnánk a Monarchiát, úgy az Önök problémája éppen az lenne. Nagyon úgy tűnik, hogy Németország nem tud jól dönteni ez ügyben. Lenne szíves felvázolni, hogy Ön mit tartana üdvözítő magatartásnak arra nézve, hogy ki is álljunk szövetségesünk mellett, de ne is nyomjuk általa – Ön szerint – nem kívánt háborús konfliktusba?

TISZA

Nos, kedves nagykövet úr, éppen erre készültem. Véleményem szerint nagyon is pozitív dolog, hogy Németország beleegyezését adta Bulgáriának a szövetségünkhöz való csatlakozásához. Amint azt már a márciusi memorandumomban is kifejtettem, ezzel elérhetjük, hogy Törökország is csatlakozzon, amivel Romániát és Szerbiát is sakkban lehet tartani. Na már most, ha ez megtörténik, akkor Románia rákényszerül, hogy visszajöjjön szövetségünkbe, amivel egy fenyegetést már is meg lehet szüntetni. Ezzel Szerbiát elszigeteljük körben, s balkáni szövetséges nélkül az Orosz cár sem mer majd támadást indítani a számunkra kedvezőbbé váló balkáni helyzet megdöntésére.

Mindezek miatt úgy gondolom, hogy a hosszú távú kilátásaink inkább kedvezőbbnek, mint hátrányosabbnak látszanak, ezért, amennyiben csak lehetséges, ez alkalommal el kéne kerülni a háborús konfliktust, hiszen hosszabb távon diplomáciai sikerekkel sokkal többet nyerhetünk. Ezért nem támogatom a háborút, és ezért tartom ezt a német nyomás következményének, melyet egy gyenge külügyminiszter saját reputációja építésére akar felhasználni, egy háború mániás vezérkari főnök

pedig saját fontosságát szeretné lépten-nyomon hangoztatni általa. Köszönöm, hogy meghallgattak.

FERENC JÓZSEF

Úgy látom a magyar miniszterelnök egyedül áll szemben háború ellenes véleményével mindenki máséval, úgyhogy ezen a ponton teret adok a vitának. Parancsoljon Stürgkh osztrák miniszterelnök úr!

STÜRKGH *(indulatosan)*

Tisztelt Koronatanács! Én nem tudok olyan jól érvelni az igazam mellett, mint Tisza gróf, amit viszont tudok, az az, hogy a diplomáciai akciók önmagukban nem elegendők. Pattanásig feszült a helyzet uraim, s végső soron a déli tartományok elvesztése, vagy megtartása a tét. És az ég szerelmére, meggyilkolták a trónörökösünket! Mi ez ha nem gyalázat!?

BILINSKI

Én, mint a közös pénzügyminiszter úgy gondolom, hogy Szerbia semmi másból nem ért, mint az erő szavából. Sem a pénz, sem a diplomácia nem ér ellenük semmit.

KROBATIN

Hadügyminiszterként én is haszontalannak tartom a diplomáciai eszközöket. Véleményem szerint a megoldás csakis az azonnali háború lehet! Minden halasztgatás csak a Monarchia kárára módosítja a katonai egyensúlyt! Egy csepp időnk sincs már, támadni kell!

BURIÁN

Ezek szerint, ha jól vettem ki a tanács álláspontját, a magyar miniszterelnök kivételével minden résztvevő osztja azt a nézetet, hogy a diplomáciai sikerek önmagukban nem vezetnének eredményhez, még akkor sem, ha Szerbia nyilvánvaló megaláztatásával végződnek is. Ezért messzemenő követeléseket kell Szerbiával szemben támasztani, hogy kiprovokálja a Monarchia az ultimátum elutasítását, és arra hivatkozva a háborút meg lehessen indítani. A jegyzőkönyv kedvéért kérem jelezék, ha jól foglaltam össze az álláspontokat. *(Tiszán kívül mindenki bólint)*

TISZA

Szeretném jegyzőkönyvbe vetetni, hogy nem változott az álláspontom atekintetben, hogy csak abban az esetben tudom támogatni a háborút, hogy

ha Szerbia kategorikusan visszautasítja követeléseinket, és így is csak akkor, ha a követelések ésszerűek és arányosak. Szeretném azt is jegyzőkönyvbe vetetni, hogy számomra a háború csakis végső megoldásként elképzelhető, ha minden diplomáciai lehetőséget kimerítettünk.

FERENC JÓZSEF

Mivel a döntéshez teljes konszenzus szükséges, így a döntésemet elnapolom, egy későbbi időpontban újra összehívjuk önöket, és remélem, hogy akkor már egységes lesz a vélemény. Addig is javasolom, hogy informális úton igyekezzenek meggyőzni egymást *(jelentőségteljesen Tiszára néz)*, mert az ügy nem tűr már halasztást. Ezennel az ülést bezárom, új ülés egy hét múlva. További szép napot uraim!

(Feláll és kimegy, mindenki feláll, majd az ülés feloszlik, Burián és Tisza az ajtóban még beszélgetnek)

TISZA *(hangja remeg a haragtól)*

Bugrisok, villognak itt a keményvonalas politikájukkal, csak hogy többnek, hogy fontosabbnak tűnhessenek. Bele sem gondolnak a háborúval járó áldozatokba, nem gondolnak sem a szenvedésre, sem a hatalmas pénzügyi teherre, ami minden jó érzésű embert, de engem biztosan elhatárol az agresszív katonai megoldásoktól. Még a vak is látja, hogy az egyetlen ésszerű lehetőség az, hogy minden erőnkkel elkerülünk minden háborúhoz vezető akciót, ami, most őszintén beszélek, szinte biztos, hogy egy eddig sosem látott világháborúhoz vezetne. El kell kerülnünk Szerbia szuverenitásának megsemmisítését. Ha vissza is utasítják kemény feltételeinket a szerbek, területüket akkor is Bulgária, Görögország és Albánia között kell felosztani, s a Monarchia csak bizonyos stratégiaileg fontos határkiigazításra tarthatna igényt. Ha mégsem így történne, azt hiszem Ferenc Józsefnek új magyar miniszterelnök után kell majd néznie! *(az ég felé néz összekulcsolt kézzel)* Ó Istenem, nyisd fel e bolondok szemét!

BURIÁN

Magam is a szigorú de igazságos követelések pártján állok, érthetetlen a tanács szűklátókörűsége. Természetesen otthon az ellenzék is tökéletesen ráállt a háborús mantrára. Mit kéne tennünk?!

TISZA

Szólj Herczegnek, hogy írjon egy vezércikket Az Újságba, a lapunkba. Mondd meg neki, hogy figyelmeztessen mindenkit a szóbeszédre alapozás veszélyeire, és hogy milyen nagy érdekek forognak kockán, melyek a béke fenntartása mellett szólnak. Türelemre kell inteni a népet, és megmondani, hogy a háborút provokáló huszáros politika miatt nem tanácsos és nem ésszerű kockára tennünk magunk és Európa békéjét.

BURIÁN

Rendben van István, később találkozunk. Tartsuk magunkat, mert csak mi ketten vagyunk már a béke zálogai ezen a világon.

TISZA

Így van, kérlek értesítsd álláspontomról ez ügyben levélben is a királyt. Fontos, hogy ne csak az ostobák sületlenségeit hallja, hanem józan véleményeket is. Most muszáj mennem. Kérlek juttasd el érveimet neki. Viszont látásra! *(el)*

(Burián megír egy levelet, majd a király iratai közé teszi és távozik.)

Ötödik jelenet

A helyszín Tschirschky irodája Bécsben. Poroszos egyszerűség, a falon a német császár és Bismarck képe. Tschirschky az íróasztala mögött ül és ír, amikor kopogtatnak.

TSCHIRSCHKY

Tessék, nyitva van!

BERCHTOLD *(zavartan, gondterhelten)*

Én vagyok az nagykövet úr! Elnézést, hogy zavarom, de gondban vagyok.

TSCHIRSCHKY

Magam is érzékeltem a problémát a tanácson külügyminiszter úr. Úgy tűnik Tisza gróf hajlíthatatlansága némileg keresztülhúzza a terveinket, ami a háborút illeti.

BERCHTOLD *(kifakad)*

Még a király is burkolt felszólítást adott rá, hogy meg kell győznünk Tiszát. Ez a makacs magyar viszont teljesen letarol mindenkit a felszólalásaival, az erős karakterével, ami előtt barát és ellenség egyaránt kénytelen meghajolni. Nyíltan lehetetlen vitába szállni vele, ugyanúgy a simulékony beszéd, a nyomásgyakorlás, és a hízélgés sem jöhet

számításba egy ilyen erős személyiségű ember esetében.

TSCHIRSCHKY

Miért olyan fontos, hogy beleegyezzen? Azt hittem a császárotok dönt minden kérdésben teljhatalommal.

BERCHTOLD *(fejcsóválva)*

Ez nem ilyen egyszerű. Egyrészt Magyarország a Monarchia egyenjogú tagja, így a magyar miniszterelnök beleegyezése nélkül nem indíthatunk háborút. Másrészt alkotmányban rögzített joga Tiszának a Monarchia külpolitikájának irányításában való részvétel, amiről semmi szín alatt nem mond le, ellentétben a jó Stürgkh osztrák miniszterelnökkel, akit Tisza teljesen kidominált ezekből a döntésekből. Így mondhatni csak félig vagyok én a külügyminiszter, Tisza kiharcolta, hogy a tudta nélkül egy lépést se tehessek.

TSCHIRSCHKY *(ravasz félmosollyal)*

Tudod barátom, ezt talán még előnyünkre is fordíthatjuk. Van egy tervem.

BERCHTOLD *(érdeklődve)*

Hogyan? Kérlek segíts, mert ettől függhet a pozícióm, a háború sikerétől pedig a személyes jó hírem. Szeretném végre bebizonyítani, hogy erős vezető vagyok, megállom a helyem és győzelemre vezetem a Monarchiát Németország oldalán. Kérlek drága barátom segíts! Ha meg tudnám győzni Tiszát, az óriási diadal lenne, és végre talán megtörném az egyeduralmát minden felett a Monarchiában!

TSCHIRSCHKY *(mosolyogva)*

Nos, ez nem bonyolult. Az imént elkezdtem írni egy levelet. Egy távirat lesz a német császártól.

BERCHTOLD *(félbeszakítja lelkesen)*

A német császár küldött egy táviratot, amiben felszólítja Tiszát a háborúra?! Meg vagyok mentve!

TSCHIRSCHKY *(fondorlatosan)*

Nos, valójában nem küldött, de erről nem kell tudnia senkinek. A lényeg az, hogy lesz egy levél, amire lehet hivatkozni majd. A benne lévő információkat pedig úgy fogjuk most összeállítani, hogy visszautasíthatatlanok legyenek Tisza számára, és a háború megindításának ne legyen több akadálya. Hisz Németország kész a háborúra, ami

után győztesként egész Európát, de annak keleti felét biztosan az uralma alá hajtja, s a légkör kedvező, hogy újra rajzoljuk a térképeket, és az erőegyensúlyt a magunk számára kedvezően alakítjuk. Te pedig dicső, erős és győztes külügyminiszterként kerülsz be a történelemlétkönyvekbe, és a pályád határa a csillagos ég lesz, talán még német kancellár is lehet belőled egyszer. Támogatod az ötletemet Berchtold külügyminiszter úr?

BERCHTOLD (*hiúságtól eltelve*)

Azt hiszem minden eszköz megengedett a magasztos célok érdekében, ahogyan a bölcs Machiavelli is megírta. Lássunk neki, hogy a lehető leghamarabb az ügyünk mellett tudhassuk Tiszát, minden jogával és befolyásával együtt. Ráadásul ha neadjisten mégsem sikerülne a háború, egy erős karakter személyében a népek könnyen adhatunk majd bűnbakot is.

TSCHIRSCHKY

Ez esetben barátom, lássunk munkához.

Befejezik a Tschirschky által már elkezdett levelet, majd Berchtold magához veszi azt, és távozik.

TSCHIRSCHKY (*mosolyogva dohányozni kezd az ablaknál, motyog maga elé*)

Történelem, itt születesz gondos kezeim között.

Hatodik jelenet

A helyszín újra a tanácssterem szivarszobája. Berchtold és Tisza ott találkoznak. Berchtold már várja Tiszát, mikor Tisza belép épp egy fém hamutálban nézegeti magát, amit gyorsan letesz a belépés pillanatában.

TISZA

Elnézést a késésért Berchtold külügyminiszter úr, tudja rengeteg a teendőm mostanában. Remélem nem azért hívatott ide, hogy a háború kérdésében győzködjön, mert ez ügyben, mint azt bizonyára jól tudja, hajlíthatatlan vagyok, hiszen meggyőződésem, hogy az igazság az én pártomon áll.

BERCHTOLD (*álnok mézes-mázos hangon*)

Szó sincs róla miniszterelnök úr. Csupán tájékoztatni szeretném Önt bizonyos dolgokról.

TISZA (*kétkedve méregeti*)

Miről van szó?

(Miközben beszél Burián belép a szobába.)

BERCHTOLD (*zsebéből papírt vesz elő, amit széthajtogat, majd rá-rá nézve beszél*)

Nos, éppen az imént jártam Tschirschky német nagykövet úrnál, aki tájékoztatott róla, hogy táviratot kapott Vilmos német császártól. Tschirschky azt mondta, hogy ebben az állt, hogy a német császár felhatalmazza őt annak közlésére, hogy elvárja a Monarchiától a Szerbia elleni fellépést, és nem értené, ha katonai akció nélkül elszalasztanánk ezt az alkalmat. A nagykövet úr biztosított engem továbbá arról is, hogy Berlin kizártnak tartja Románia aktív ellenséges magatartását a Monarchiával szemben, és a német császár ez ügyben szókimondó levelet juttatott el Károly román királyhoz. Mindezekből, mint ahogyan az bizonyára Önben is megfogalmazódott, azt a következtetést érdemes levonnunk, hogy mindenféle habozást a Monarchia részéről a gyengeség jelének fogják tekinteni Berlinben, ami elkerülhetetlenül hatással lesz majd a Monarchia hármasszövetségen belüli pozíciójára, és – Tschirschky ezt külön kihangsúlyozta – Németország jövőbeli, a térségünket érintő, politikai irányvonalára is. (*rövid hatásvizsgálatot tart*) Itt természetesen egy esetleges háború utáni újrendezés esetére kell gondolnunk. (*színpadiasan összehajtogatja, és elteszi a levelet*)

TISZA (*energikusan, dühvel, kicsit sértetten*)

Mi lett volna ha győzködni próbál miniszter úr?! Nem értem igazán, hogy e levél miben mutat újdonságot számunkra. Ezerszer elmondtam már, de elmondom ezer-egyedszer is, ha kell, nem fogom hagyni, hogy német direktívák határozzák meg a véleményemet. Nem vagyok hajlandó lemondani arról a tervemről a szerb konfliktussal kapcsolatban, amit helyesnek tartok, és amely energikuságában és elhatározottságában semmi kívánni valót nem hagy maga után, így érthetetlen lenne a gyengeség jelét látni bele. Ez a józan ész terve, nem a gyengeségé.

Éppen emiatt érzem úgy, hogy nem a terv milyensége, hanem egy ember butasága miatt alakult ki ez a negatív vélemény terveinkkel kapcsolatban Vilmos császár fejében. (*Berchtold látványosan másfelé néz*) Hoyosról beszélek kedves Berchtold úr, az Ön kabinetfőnökéről, ha esetleg nem lenne világos. Hoyos javaslata a Szerbia elleni azonnali támadásról, és az ország önállóságának megszüntetéséről messze túllépte az általa közvetített írá-

sos üzenet tartalmát, önkényes kardcsörtetése ráadásul az én javaslataimat talán bátortalannak, visszalépésnek tüntethette fel, ami természetszerűleg visszatetsző benyomást kelthetett Berlinben. Éppen emiatt, nyomatékosan szeretném megkérni Önt külügyminiszter úr, hogy ha eddig nem tette meg, azonnal tájékoztassa Berlint róla, hogy Hoyos kizárólag csak a saját nevében nyilatkozott, és mondja meg Tschirschkynek is, hogy én kezdettől fogva a diplomácia eszközeivel elő nem készített támadás ellen foglaltam állást. Ezzel kapcsolatban megígérem Önnek, hogy én magam nem lépek kapcsolatba a nagykövettel, nehogy az a látogatás keletkezzen, hogy nem működünk együtt. Mindezek mellett pedig szeretném közvetíteni a németek felé Románia kérdésében a német közbelépés híre feletti örömet, és aggódó érdeklődéssel várom Károly román király Vilmos császárnak adandó válaszát, ami reményeim szerint tisztázza majd a helyzetet.

BERCHTOLD *(csalódottan, sértődötten, de színpadiasan)*

Nos rendben miniszterelnök úr, átadom az üzenetét. De tudnia kell, hogy minden elvesztegetett nap egyre kisebbre és kisebbre csökkenti a Monarchia még megmaradt nagyhatalmi presztizsét.

(színpadiasan kimegy a szobából, becsukja maga mögött az ajtót, azonban nem megy el, hanem hallgatózni kezd a nagy tanácssteremből. Amint becsukódik az ajtó Tisza lerogy egy székre, és zavartan próbál rágyújtani. Burián megkínálja szivarral.)

TISZA *(gondolataiba merülve)*

Hallottad ezt István? Hallottad miket hordott itt össze ez a zavarodott?

BURIÁN

Hallottam bizony. Nekem is ugyanaz jár a fejemben, ami neked. Ezek a hírek mindent átértelmezhetnek. A Monarchia presztizse életbevágóan fontos Magyarország szempontjából, és Ausztria-Magyarország nagyhatalmi státuszának, és egyszerűen fennmaradásának is nélkülözhetetlen feltétele a németekkel való szövetség megléte. Ha ezt elveszítenénk, az egyet jelentene azzal, hogy Magyarországot sebezhetővé és védtelenné tesszük, és én ezt a kockázatot sohasem vállalnám fel, ahogy jól tudom, hogy te sem. *(Tisza alig láthatóan bólint elrévedve)*

TISZA *(fokozódó meggyőződéssel)*

Ráadásul a német üzenet jelentősen javítja a Romániával szembeni kilátásainkat is egy esetleges háború folyamán. Bár hiszem, hogy hosszútávon Bulgária a hármasszövetség jövőbeni tagjaként ellensúlyt jelenthet Romániával szemben a térségben, mégis még egy ideig csak erős német nyomás tarthatja vissza a románokat attól, hogy belépjenek a háborúba, s ez lehet csak a garancia arra, hogy Erdély nem kerül román megszállás alá, mely legnagyobb félelmeim egyike.

BURIÁN

Mit érzel most István barátom, mit fogsz most tenni?

TISZA *(félig-meddig magának mondja, hangosan gondolkodik)*

Tudod az zavar legjobban, hogy Hoyos, ez az alárendelt kis senki hivatalnokocská most háttérbe szorított engem Berlinben, holott márciusban sikerült jó benyomást tennem Vilmos császárra, amitől gyümölcsöző együttműködést vártam. Erre ennek a kis senkinek a badarságait nem csak hogy támogatják, de meg is erősítik a németek, annak ellenére, hogy milyen megalázó feddésben részesült Hoyos a Koronatanács előtt Tschirschky jelenlétében. Bevallom csalódtam a németek ítélőképességében. Most én szaladgálhatok, hogy az álláspontomról kialakult benyomást korrigálni lehessen, miközben Hoyost nem teszi a helyére senki.

BURIÁN *(szivarra gyújt, az ablakhoz támaszkodik)*

Értem, szóval úgy érzed, hogy a folyamatos német nyomásgyakorlás a keményvonalas fellépés mellett indirekt módon a te álláspontod kritikáját jelentheti, és ez zavar téged, ugye?

TISZA *(gondterhelten, továbbra is hangosan gondolkodik kicsit motyogva)*

Talán igen. Tudod, úgy érzem, hogy ennek a levélnek a hatására most át kell értékelnem egy-két dolgot. Persze szó sincs hátraarcról. Eddig is csak azt mondtam, hogy abban az esetben ellenzem a háborút, hogyha azt nem előzik meg diplomáciai lépések. De sem a Monarchia, sem én nem engedhetjük meg magunknak, hogy gyengének mutatkozzunk. Ha Németország szövetségének megtartásához, mely tulajdonképpen létezésünk záloga, fel kell adnunk a hosszú távú terveket a Monarc-

hia balkáni presztízsenek helyreállítására vonatkozóan, akkor ezt az árat meg kell fizetnünk, még akkor is, ha nyilvánvalóan látjuk az ebben rejlő kockázatokat...

BURIÁN *(szinte folytatja a megkezdett mondatot)*
Egyébként is most, hogy Németország közbenjár Románia ügyében, és még Bulgáriával is szorosabbra vonja kapcsolatait, tulajdonképpen a mi hosszú távú stratégiánk valósul meg már rövidtávon, ami nem lehet más mint nagyszerű fejlemény...

TISZA *(félbeszakítja Buriánt, feláll, élénkebben, ráeszmélve, határozottan beszél)*

Tájékoztatnunk kell az angol kormányt és közvéleményt a szerb üzemlekről, hogy belássák akciónk jogosult és szükséges voltát, és hogy latba vethessék befolyásukat a lehetséges háború lokalizálása érdekében. A németeket is figyelmeztetni kellene, hogy sajtójuk ugyanezt tegye.

BURIÁN *(érzi a bekövetkezett változást)*

Ferenc József holnapra Ischlbe rendelt, kiegyenlíteni a közted és Berchtold között fennálló eljárási ellentétet. Ha jól értem amit mondasz, ez a szakadék köztetek már nem nagyon mély, és a béke védelmében kifejtett érveket a fentiek ismeretében már nem lesz szükséges tovább hangsúlyoznom.

(Tisza alig láthatóan bólint) Ha már itt tartunk, akkor talán érdemes elmondanom, hogy tegnap informális tárgyaláson vettem részt néhány osztrák vezetővel, és mindenki egyetértett abban, hogy egyszeri aktussal kell fellépni Belgráddal szemben, pontos határidőt szabva, ami ultimátum jellegűt ad a jegyzéknek. A brit közvéleménnyel kapcsolatos nézeteket minden bizonnyal akceptálni fogják majd, ha ehhez a koncepcióhoz beleegyezésedet adod.

TISZA *(büszkén)*

Te is tudod István, hogy nem az a fajta ember vagyok, aki mások tenyeréből eszik. Nem tartom kizártnak ezt a megoldást, de bizonyos lényeges feltevésekhez szeretném kötni, amelyeket a királlyal való találkozódon jó lenne, ha elé terjesztenél.

Először is szeretném, ha hivatalosan is kizárnánk Szerbia területének a Monarchiához csatolását, amit az ostoba Hoyos talált ki. Másodszor szeretném azt is, ha mielőbbi szövetségi viszonyt alakítanánk ki Bulgáriával. Harmadszor pedig továbbra is fenntartom azt a véleményemet, hogy két lépcsőben kell fellépni Szerbia ellen, először egy jegyzéket, majd egy ultimátumot átnyújtva, mivel így megőrizhetjük az antant szemében az arányos és igazságos elégtételt kérő fél szerepét, amivel nagyobb esély nyílik arra, hogy a háborút lokalizálni lehet.

BURIÁN

Úgy lesz, ahogy kéred, igyekszem legjobb tudásom szerint eljárni. Ez a háború nem lesz hiábavaló. Ne aggódj, gyorsan legyőzzük Szerbiát, és haladunk tovább a Monarchia emelkedő pályáján, ahogy a kiegyezéskor megkezdttük.

TISZA

Imádkozom, hogy igazad legyen. *(szedelőzködni kezdenek)*

(A kint hallgatkozó Berchtold eközben rövid feljegyzést készít, majd kilép a tanácssteremből, és odaadja egy szolgának.)

BERCHTOLD

Ezt vigye el Tschirschky német nagykövet úrnak, és a királynak. Siessen! *(el.)*

(Burián és Tisza eközben kiérnek a folyosóra)

TISZA

Holnap találkozunk akkor barátom, mindent mondj el, ami a királynál történt. Délelőtt az unokahúgommal találkozom, úgyhogy délután beszéljünk, a Koronatanács előtt! *(Burián bólint)* Isten áldjon István!

BURIÁN

Isten áldjon téged is barátom. A történelem ma fontos fordulatot vett, és örökké emlékezni fognak ránk, mint Magyarország felvirágoztatóira. *(Tisza legyint egyet szomorúan, majd komoran elindul)* Ez életem talán legfontosabb napja. Köszönöm Istenem! *(el.)*